

ISSN: 2249-4782

UGC Referred Journal no. 40745

সমকালের
স্থান
কাঠ

নাট্য বিষয়ক সংখ্যা

ও

অন্যান্য

সম্পাদক : নাজিবুল ইসলাম মণ্ডল

সমকালের জিফনকাটি সাহিত্য পত্রিকা

নাট্য বিষয়ক সংখ্যা

ও

অন্যান্য

জুলাই-ডিসেম্বর ২০১৮

সম্পাদক

নাজিবুল ইসলাম মণ্ডল

কার্যনির্বাহী সম্পাদক

প্রদ্যুৎ সরকার

সূচিপত্র

পর্ব : ১

বিষয় : নাটক

‘চাকভাঙা মধু’ : মনসামিথের ‘লবজম্ন’

সুরঞ্জন মিত্তে

১৫

যযাতি ও প্যাঁচ পয়জার : ভাগবত ও রামায়ণের নবপাঠ

সিকার্ত ঝাঁড়া

২৫

✓ কালিদাসস্য সর্বস্বমভিজ্ঞান শকুন্তলম্’ বর্তমান

সমাজ ব্যবস্থার প্রেক্ষিতে আলোচনা

ড. সোমা বন্দ্যোপাধ্যায়

২৯

উনিশ শতকে গিরিশচন্দ্র ঘোষের নাটকে

স্বদেশপ্ৰীতির ভাবনা ও তার প্রতিফলন

হারাধন দাস

৩৭

দর্পণের প্রতিবিন্দে ‘নীলদর্পণ’ ও ‘জমিদার দর্পণ’

মহম্ম আবদুর রফিক সরদার

৫৩

সেলুলয়েডে হাঁসুলী বাঁকের উপকথা : লোকায়নভিত্তিক পাঠ

বিভাস সরদার

৬৮

শাহ্বাদ ফিরদাউস-এর ‘প্রথম ব্যক্তি’ : প্রতিবাদের এক নাট্যক্রিয়া

দীপঙ্কর সরদার

৭৬

চলচ্চিত্রে সঙ্গীত পরিচালনায় পণ্ডিত জ্ঞানপ্রকাশ ঘোষ

অজন্তা জানা

৮৩

দিনবদলের নাট্যকার—বাদল সরকার

জিতেন মিস্ত্রী

৯১

শিশু-নাটকে নজরুল

সৈয়দ মহঃ সাইফুল্লাহ

৯৭

‘কালিদাসস্য सर्वस्वमभिज्ञान शकुन्तलम्’ वर्तमान समाज व्यवहार प्रेक्षिते आलोचना

ड. सोमा बन्द्यापाख्यार

सारसंक्षेप

काव्य दृश्यं च श्रव्यं भेदे दुःप्रकारं । दृश्याकाव्यं वा अभिनयं योग्यं । एतद्वत् एकं कालिदासीयं दृश्याकाव्यं अस्ति ‘अभिज्ञान शकुन्तलम्’ । तस्य रचयिता कविः कालिदासः । प्राचीनं भारतं सर्वश्रेष्ठं प्रतिभापूरुषं कविं कालिदासेन कविख्यातिं केवलं ये कालोत्तीर्णं तां नयन्ति, तां देशोत्तीर्णं वदन्ति । संस्कृतसाहित्ये इतिहासे कालिदासं व्यक्तिमात्रं ननु, तं एकं अयं सम्पूर्णं युगं । तं अपि अतिव्यापितं श्रेष्ठं विषये प्राच्य-पाश्चात्य-समालोचक-समाज-अभिज्ञानं । अनेकेषु मतेषु कालिदासेन कृतं कवि—‘न भूतो न भविष्यति’ । महाभारते ‘शकुन्तलोपाख्यानं’ एतं कविः अवलम्बेन रचितं सप्तमं नाटकं ‘अभिज्ञानशकुन्तलम्’ कालिदासेन एकं अतुलनीयं साहित्यं सृष्टं । महाभारते नैरस्यं अवलम्बितं नूतनं कविः कालिदासः आपनं वक्ष्यमानं रणे सरसं च प्राणवत् करे तुल्यं एवं नाटकानि रसप्रधानं पाठकेषु कावेः सुखपाठं करोति वा तं विश्वसाहित्ये दरबारे एकं अनवद्यं स्थानं अधिपतिं करोति । भारते चिरन्तनं आदर्शं प्रतिप्रगाढं श्रद्धां च वर्णाश्रमधर्मं प्रति अकृत्रिमं आनुगत्यं इत्यादिषु ये विश्वयुक्तं समस्तं महाकविः कालिदासेन काव्यं यच्छेत्, तं सतिष्ठेत् प्रशंसनीयं च विशेषं उल्लेखयोग्यं ।

प्रत्येकं साहित्येनैव निजस्य एकं रचनाशैली अस्ति । कविः साहित्यिकं रचनाशैलीं प्रसङ्गे केनचिद् एकं विदुषं पाश्चात्यं गवेषकं बलेत्—

"All literature implies style, for style is the reflection of the writer's personality which is again, determined by the age in which he lives."

काव्यं किं वा तं आलोचना, पर्यालोचनां शुरुं भवति यत् युगं आगे थके । एतं काव्यं थके वाक्यं, आरं वाक्यं तैरि भवति शब्दं आरं अर्थं निरुं । वाक्ये मध्ये विशेषं